

Під кермуванням Генерал-хорунжого М. КАПУСТЯНСЬКОГО

ВІЙСЬКОВЕ ЗНАННЯ

ЛЕКЦІЯ ШЕСТА: ТЕХНІЧНІ ТА ДОПОМОГОВІ ВІЙСЬКА

З М І С Т :

1. Загальні завдання технічних та допомогівих військ,
2. Організація й призначення інженірих військ,
3. Тактика вживання інженірих частин,
4. Організація і призначення військ сполучення,
5. Тактичне вживання військового сполучення,
6. Війська звязку,
7. Організація частин звязку,
8. Тактичне вживання військ і засобів звязку,
9. Допомогові частини.

ЛЕКЦІЯ СЕМА: К І Н Н О Т А

1. Еволюція кінноти,
2. Озброення та допомогові засоби кінноти,
3. Організація кінноти,
4. Тактика кінноти,
5. Роля та завдання кінноти в модерній війні,
6. Розвідка,
7. Наступний бій та переслідування,
8. Оборонний бій,
9. Похідні рухи,
10. Кіннота 1919-1920 р. р.

Листування та всі посилки проситьсся направляти на адресу:
М. Kapustiansky, 4, villa Longchamps, Paris XVIe

ТЕХНІЧНІ ТА ДОПОМОГОВІ ВІЙСЬКА

ЗАГАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ТЕХНІЧНИХ ТА ДОПОМОГОВИХ ЧАСТИН

Організація сучасної армії ґрунтується на принципі розподілу праці, що й саме забезпечує найбільш корисне й доцільне вживання всіх її частин для досягнення найвищої кінцевої мети — перемоги над ворогом. Для того армія — широко кажучи — розподіляється на три організаційні групи:

1. Група, яка кермує операціями — штаби;
2. Група, яка безпосередньо веде бій — головні роди зброї, піхота, кіннота, гармата, летунство й панцерні бойові засоби.
3. Група, яка забезпечує провадження бою у всіх відношеннях, — це власне є технічні та допомогові частини.

Забезпечення провадження бою в свою чергу розподіляється на кілька окремих завдань, які вимагають утворення військових частин різних фахів.

Класифікація завдань: — 1. Забезпечення свободи маневрування армії (шляхи, мости, переправи), — забезпечують саперні (піонерні) і мостові частини. — 2. Допомога маневру армії механічними засобами сполучення, — забезпечують автомобільні й залізничні частини. — 3. Служба зв'язку — забезпечується частинами зв'язку різних фахів (дротовий зв'язок, радіо-сполучення, зв'язок самоходами, собаками, голубами). — 4. Перешкода маневруванню ворога (оборонні спорудження й міні діла), — покладається на саперні частини. — 5. Перешкода праці ворожого летунства (маскування й праця прожекторів), — покладається на саперні, маскувальні і електротехнічні частини. — 6. Забезпечення війська спорудженнями при його розташуванні на місці (помешкання, захист, електрика, вода), — виконують саперні й електротехнічні частини.

Отже завдання й організація сучасних технічних та допомогових частин є досить складні й вимагають великого числа фахово-вишколених людей. Це є наслідком загальної складності модерної війни.

ОРГАНІЗАЦІЯ Й ПРИЗНАЧЕННЯ ІНЖЕНІРНИХ ВІЙСЬК

Із вище згаданих технічних та допомогових частин до «інженірних військ» належать саперні (піонерні), маскувальні, мостові й електротехнічні частини.

Саперні частини. — Цей рід інженірних військ є найбільш універсальним; він є ніби основою інженірного війська. Свою службу сапери виконують, як на полі бою, так і в запіллю.

З боку тактики на саперів покладаються наступні завдання: —

1. **Забезпечення свободи маневрування армії:** устрій шляхів, а іноді й переправ через ріки; одночасно сапери мають завданням робити перешкоди для наступу ворога. — 2. **Забезпечення захищеності маневрування:** уживання технічних засобів маскування. — 3. **Будівля оборонних споруджень** і організація місцевості для бою. — 4. **Будівля споруджень для мешкання військових частин,** як в бойовій полосі, так і в запіллю.

Характер завдань, які покладається на саперні частини, робить необхідним можливо більш широку організацію цих частин: сапери мусять бути не тільки засобом вищих військових з'єднань (армія, корпус), але й менших (дівізія, полк). В головних арміях саперні одиниці є вже при полках; так у французькій армії в кожному піхотнім полку є штабна сотня, в складі якої є відділ саперів з 64 людей; в Польщі в технічній сотні піхотного полка є саперна чота з 60 людей; в радянській армії в складі стрілецького полка є саперно-маскувальна чота з 60 людей; в Сполучених Державах Америки — в складі піхотного полка є штабна сотня, яка має чоту саперів з 35 людей. Так само кінні полки всіх армій мають малі відділи саперів.

Піхотні й кінні дівізії модерних армій мають більші відділи саперів, приблизно від одної до двох сотень (кожна сотня з 200 людей), корпуси — 2-4 сотні, армії — в залежності від завдань, але не менше 3-4 сотень. Кожна саперна сотня, крім потрібної кількості робітничого знаряддя (заступи, сокири й т. ін.) і матеріалу (дріт, земляні торби й ін.), возить в своєму обозі ще: — 1. вибуховий матеріал, приблизно 400-600 кгр., — 2. матеріал для підготовки переправ, який дає змогу збудувати міст для піхоти довжиною 40-50 м., — 3. маскувальний матеріал, — 4. матеріал для гідротехнічних праць, який дає можливість збудувати 2-3 криниці.

Маскувальні частини. — В модерній війні дуже поважного значіння набірає утруднення, іноді навіть цілковите уможливлення ворогові вести розвідку й стеження за акцією противної сторони. Для того в складі армії з'явився новий фах інженірного війська — маску-

валні частини. Їх завданням є виконання спеціальних робіт по захованню розташування й акції своєї армії. Найбільше розвинена організація маскувальних частин є в радянській армії. Вона має маскувальні курні й сотні, які є засобом армійського й фронтового командування. Головним їх завданням є так. зв. «тяжке маскування», себто виконання споруджень, які мають заховати акцію відділів війська, важливих центрів запілля, — зробити з поля операції пустелю.

Мостові частини. — Призначенням цих частин є утворення переправ через водяні перешкоди за допомогою мостових засобів. Невеликі плоскодонні човна, які дають змогу перепраляти війська й матеріяли плавом, або утворення моста на пливучих устях.

Найчастіше мостові війська є армійським засобом, але в разі потреби їх можна передати у розпорядження корпусів і дівізій. В деяких арміях мостові частини є ще в мирнім часі засобами корпусів або дівізій.

В наступній таблиці подано короткі відомости про мостові засоби головних армій.

	Довжина нормального мосту (навантаження до 3,5 тон.)					
	Франція	Польща	Рад. Рос.	Німечч.	Італія	Японія
Піша дів.....	—	—	—	120 м.	75 м.	120 м.
Кінна дів.	60 м.	?	—	—	52 м.	—
Корпус	100 м.	53 м.	—	—	—	—
Армія	200 м.	?	205 м.	?	229 м.	240 м.

Щодо організації мостових частин, то вона в деяких арміях має вигляд лише **мостових парків** (матеріял і засоби для пересування), в других — вигляд справжніх військових частин. Найчастіше вживається курінна організація. Як приклад можна привести радянську організацію. Радянський мостовий курінь має три сотні, з яких одна з моторовими човнами, а дві із звичайними; крім того курінь має команду звязку.

Електротехнічні частини. — В модерній війні електричної енергії вживається для освітлення місцевостей і цілей в ночі, для електризації дротових загород, для обслуговування штабів і військових частин при розташуванні на місці, і т. ін. Всі ці завдання покладається на фахові електротехнічні частини.

Найбільш важливою службою електротехнічних частин є праця

прожекторів, тобто рефлекторних ліхтарів великої сили. Сучасні прожектори мають проміг аж до 200 см. і силу світла аж до 2 мільярдів свічок. Такий прожектор може сягати своїм промінням на космічні віддалення, наприклад його світло з місяця можна б було бачити у вигляді зірки 6-ої величини.

Прожектори розподіляються на: — 1. **легкі** з розміром 60-90 см., — 2. **важкі** з розміром 90-200 см. Легких вживається в польовій рухливій війні, важких — в позиційній війні, в твердинях і в запллі. Модерні прожектори пересовуються автотягом. Праця прожекторів для освітлення ворожих літаків буває корисною, коли прожекторні частини працюють спільно з акустичними приладами (ці прилади мають можливість слухом винаходити місце літака).

Електротехнічні частини організується найчастіше в куріні, які складаються з окремих фахових сотень: просто електротехнічних, прожекторних, а іноді ще й акустичних.

ТАКТИЧНЕ ВЖИВАННЯ ІНЖЕНІРНИХ ЧАСТИН

Праця інженірних частин може бути найбільш доцільною лише тоді, коли вона є об'єднаною з працею інших родів зброї. Отже всякий інженірний начальник мусить бути в курсі загального завдання і майбутніх намірів того військового з'єднання, на яке він працює. Інженірний начальник повинен на підставі цих відомостей виробити план своєї праці. Інженірні частини й засоби ні в якому разі не можуть бути використані в той спосіб, щоб в розпорядженню начальника не залишився резерв. Після виконання завдання, інженірні частини мусять негайно повернути до свого начальника, а витрачені засоби мусять бути поповнені.

Уживання саперних і маскувальних частин. — Підчас наступового походу саперна розвідка мусить йти з головними частинами кольони. Розвідка з'ясовує стан шляхів і повідомляє про те саперні частини, які слідують з головним відділом (від чоти до сотні саперів). Останні за допомогою піхоти направляють шляхи в цих місцях, де вони є ушкоджені й взагалі роблять все необхідне для того, щоб усунути всі перешкоди для швидкого і певного наступу кольони. Підчас відступу розвідка й частина саперів йдуть попереду відходячих об'єктів, направляючи шляхи, а друга частина позаду кольони, маючи завданням псування шляху для зупинення наступу ворога. Підчас флангового походу сапери розвідують і виправляють шляхи для своєї кольони, а частина, яка йде з боковим відділом ушкоджує переправи й мости на шляхах, які ведуть з боку ворога.

Маскувальні частини під час походу мають завданням вжити всіх заходів для того, щоб заховати від ворожої доземної й літакової розвідки акцію й силу свого війська (маскувальна дисципліна, пересування лісами або вночі, розповсюдження брехливих відомостей серед місцевого населення і т. ін.)

Приклад: Праця німецьких саперів при відході німецько-австрійських армій від Висли в жовтні 1914 р. — Наступ східного німецько-австрійського фронту на Варшаву й Івангород, який ген. Гінденбург провадив в жовтні 1914 р. скінчився невдачею й командування видало наказ відійти арміям ген. Войшра й ген. Макензена на лінію р. Варта — Ченстохов (140-190 км. назад). Для того, щоб утруднити переслідування з боку москалів, було наказано зіпсувати до основ всі шляхи. Це завдання було добре виконане німецькими піонерами. На головних шляхах були знищені всі мости. На залізницях всі двірці були спалені, всі мости і водокачки зруйновані, а рейки зіпсовані вибуховими зарядами на стиках через одну. Це затримало наступ російських армій на 10 днів і надзвичайно утруднило їм службу постачання. Користуючися тим ген. Гінденбург виконав перегруповання своїх армій, скупчив на лівому крилі великі сили і розпочав 11. листопада нову операцію в напрямі Лодзі. Можна признати, що праця німецьких піонерів була зразковою, тісно звязаною із загальними плянами командування.

В наступнім бою завданням саперних частин є інженерна розвідка, усунення перешкод на шляху наступу піхоти і допомога їй в закріпленню захоплених теренів. У випадку наступу на укріплену позицію ворога допомога саперів стає особливо корисною, бо сама піхота часто не має засобів для знищення штучних перешкод, які є необхідною належністю всякої модерної позиції (дротяні загороди, фугаси і т. ін.). Всі перешкоди сапери нищать вибуховими матеріями.

Щодо маскування частин, то вони під час наступу сприяють захованню в тайні пересування війська й мети операції. Особливо широко будуть вжуватися польові засоби маскування (маскування травою, гіллями дерев, скиртами соломи і т. ін.), а також димові загороди.

При обороні завдання саперів надзвичайно збільшується. Вони провадять розвідку оборонної смуги, накреслюють позиції, складають плян оборони в інженернім відношенні, будують найбільш важливі оборонні спорудження (командні пункти, загороди і т. ін.), організують сполучення із заплілям (шляхи, мости). Особливе значіння має праця саперів по утворенню перешкод для ворожого натупу.

Маскування має заховати від ворога систему оборони, особливо ж командні точки, місця рзташування вогневих засобів, звязок і сполу-

чення з запіллям. Спорудження вкриваються травою або гіллям, будуються фальшиві рови, батерії, командні точки.

Приклад: Затоплення місцевости бельгійськими саперами в жовтні 1914. р. — Підчас німецької інвазії у Бельгії в жовтні 1914. р., бельгійське командування прийшло до героїчного рішення затопити місцевість в районі ріки Ізер між м. Ньюпор і м. Діскмюд. Тут проходила залізниця з високим насипом і німецькі передові частини наблизилися до неї на 400-500 м. Бельгійські сапери, працюючи під жорстоким вогнем німців, затулили земляними мішками всі переходи на залізниці й після того відчинили шлюзи на грелбях коло Ньюпору, що захищали місцевість від затоплення. В короткий час місцевість 3 км. завширшки і 8 км. довжиною була затоплена. Передові частини німців були відрізані від головних сил і понесли великі страти. — Висновки: — 1. бельгійське командування принесло тяжку жертву, затоплюючи багато плодючої землі, але обставини вимагали цього, — 2. бельгійські сапери виконали завдання зразково і затоплення досягло своєї мети, затримавши наступ ворога.

В позиційній боротьбі завданням саперів, крім згаданого, є ще ведення міцної війни, себто підкопів під розташовання ворога й спричинення вибуху під його ровами. Найчастіше мінна війна провадиться проти висунутих наперед відтинків ворожого фронту, або проти важливих точок його розташування.

Приклад: — мінна атака англійців проти німецької позиції в 1916. р. — Підчас позиційної війни в 1916. р. німці мали коло Вітшає дуже висунутий наперед відтинок позиції, який наносив боковий вогонь розташованню англійців. Англійці вирішили ліквідувати його мінною атакою. Привезено з Англії для того 25 тисяч робітників-шахтарів, які провели підкоп на фронті 10 км. завширшки, глибиною у землі на 60 м. Праця продовжувалася пів року. 7. червня 1916. р. під німецькими позиціями був зроблений вибух 1800 кгр. динаміту. Вибух був остільки сильний, що на просторі 25 км. почувся ніби землетрус. Німецька позиція була взята.

Вживання мостових частин. — Мостові частини додається військам вразі необхідности переправ через водяні перешкоди. Найбільш складною є переправа під ворожим вогнем. В таких разі для успіху акції мостових частин стає необхідним: — 1. виконання демонстрацій в тих місцях водяної перешкоди, де не відбувається переправа; — 2. маскування переправи димовими загородами; — докональна розвідка місця переправи і шляхів до неї.

Сама переправа робиться в той спосіб, що насамперед переправляється на ворожий бік десант на човнах, або поронах. Десант за-

кріплюється на ворожій боці й опісля будується човновий міст. Отже мостова частина мусить бути розподілена на два відділи: перший для організації десанта, — другий для будування мосту.

Для прискорення будування мосту, буває корисним зібрати човни коло власного берега і збудувати міст, який опісля може бути поставленим на потрібній місці, повертаючи його повздовж ріки або іншої перешкоди.

Приклад: — переправа австро-угорської армії через Дунай в жовтні 1915. р. — Підчас наступу австрійців проти Сербії в 1915. р. довелось організувати переправу через Дунай коло Оршови. Підготовлення до переправи (зібрання матеріялу, розвідки, демонстрацій) провадилося на протязі півроку (з квітня до жовтня 1915. р.) Перед самою переправою була утворена велика демонстрація в кількох місцях ріки, далеко від переправи: тут скупчено військові частини, разложено шатра, проваджено вимір ріки і т. ін. В призначений для переправи день, на обраній місці були зібрані пароплави, які висадили на ворожій боці Дунаю десант із запасом муніції й харчу (всього — 7200 людей піхоти, з гарматами і відділом кінноти). Десант відтиснув ворожі частини й після того почалася будова мосту. Операція була виконана зразково.

Вживання електротехнічних частин. — Головну ролу в майбутній війні буде мати вживання прожекторів. Особливе значіння вони будуть мати в боротьбі з нічною діяльністю летунства, яка тепер стала цілком можливою. Крім цього, модерні армії взагалі будуть широко вживати нічних акцій з метою зменшити силу ворожої техніки й вогню. Вже підчас греко-турецької війни 1921. р. примічалось бажання перенести головну акцію війська (особливо з боку турків бідних технікою) на нічний час. Все це надзвичайно збільшує значіння електроосвітлюючих частин.

Для освітлення **земних цілей** прожектори розміщаються в той спосіб, щоб вони мали змогу освітлювати всю місцевість перед фронтом, не залишаючи захованих просторів і не освітлюючи разташовання власного війська. Найбільш корисним є уміщення прожекторів на високих точках.

Завданням прожекторів є розшукування цілей і освітлення їх в часі обстрілу. Для розшукування промінь прожектора мусить перескакувати з одного місця на друге, але в той спосіб, щоб око стежника мало час для перегляду. Коли ціль винайдена, вона освітлюється так довго, як цього необхідно для стріляння. Є помилкою вимагати від прожектора світити без перерви цілу ніч, бо в такому випадку світло

іноді буде допомагати ворогові, даючи йому змогу добре розпізнаватися в ночі.

Особливо корисним є вживання прожекторів для маскувння акції власного війська і для осліплення ворожих стежних і вогневих точок. Служба маскувння полягає в тім, що два прожектори перехрещують свої проміння, в той спосіб позаду перехрещення утворюється т. зв. «мутний відтиннок», — в якому ворог нічого не може бачити, навіть тоді, коли він буде вживати своїх прожекторів. Для осліплення ворога прожектор мусить освітлювати його розташовання короткими блисками.

Для освітлення **воздушних цілей** прожектори уміщається кругом охоронного об'єкту (не менш 3-4), або їх висовується на 4-6 км. вперед в напрямі, звідки чекається воздушного нападу ворога. Прожектори ставляється на 2-3 км. один від другого. Вони мусять вести безпереривне стеження за небосклоном. Найчастіше служба прожекторів зеднюється із службою акустичних апаратів. — Акустичні апарати, які мають змогу почути наближення літака повідомляють про те прожектор і тоді він наводить проміння на відповідний відтиннок небосклону. Коли він знайде літака, на нього наводить проміння ще 2-3 прожекторів з метою засліпити летуна, або сприяти стрілянню зенітних гармат.

Вживання прожектора, як оборонної зброї (маскувння, осліплення), буває корисним луше тоді, коли прожектор є більш сильним як у ворога, або коли ворог взагалі не має прожекторів. Отже цей військовий засіб вимагає вживання найбільш нових і доскональних зразків.

Крім служби освітлення, завданням електротехнічних частин ще є уживання електрики для вражіння ворога, — головно через електризацію дротових загород. Підчас світової війни досить часто вживалося електризації загород, але корисною вона була лише при несподіваности ворога й добрім маскувнні загороди, бо інакше її легко знищити гарматнім обстрілом. Для електризації загороди вживається високо-вольтні польові станції. Дротова загорода ставиться на палях, які з нижнього кінця виварюються в смолі з метою ізоляції. Діткнення людини до такої загороди спричинює негайну смерть.

Небойове вживання електротехнічних частин обмежується завданнями освітлення електрикою штабних і військових помешкань, заряджуванням акумуляторів для частин звязку, транспортних і ін., улаштуванням електричного продуву мінних пивниць і т. ін. В модерній війні все це має досить велике значіння, отже в організації сучасних армій помітне бажання збільшити число електро-технічних частин.

Організація й призначення військ сполучення

З військ сполучення в модерній війні широко вживається залізничні і автомобільні частини.

Залізничні частини. — Залізниця є одним з важливих нервів сучасного господарського життя. Не може без неї обійтися й армія. Служба постачання армії ґрунтується головним чином на праці залізниць. Отже одним з фахів технічної служби в армії є служба залізничних частин. Головним завданням цих частин є: — 1. **Будівля нових залізниць** в районі операцій; — 2. **Відновлення залізниць**, зіпсованих ворогом в разі його виходу; 3. **Експлуатація залізниць** в районі бойових акцій; — 4. **Евакуація залізниць і псування їх** в разі необхідності нашого відходу.

Залізничні частини найчастіше існують в формі **залізничних полків**, які складаються з будівничих і експлуатаційних курнів, фахових майстерень і баз залізничного матеріалу.

Автомобільний транспорт. — Автомобільний транспорт в модерній війні є одним з самих могутніх засобів не тільки постачання, але й маневрування; він є справжньою новою «бензиною зброєю», чинником першорядного значіння, який вже під час світової війни не раз забезпечував перевагу тій армії, яка зручно й доцільно його використовувала.

Завданням автомобільних частин є: — 1. **Транспортування війська**, як в полосі операції (оперативні пересування), так і на далекі віддалі (стратегічні пересування); — 2. **Служба постачання** на тих теренах, де не має залізниць, або де їх не вистарчає; — 3. **Служба звязку** за допомогою легких автомобілів і мотоциклів; — 4. **Служба допомогового призначення**, як санітарна, служба польових майстерень, кухонь і т. ін.

Сучасними засобами автомобільного транспорту є:

н) **Тягарові авта**, які найчастіше вироблюється 1½, 3, 5, і 8 тонні; бувають з гумовими обручами пневматичними або суцільними (найбільш нові зразки мають шість або вісім коліс з пневматичними обручами, що дозволяє автові пересуватися навіть без шляхів, вживається також авта з гусенивим ходом, або пів-гусенивим (з переду пара коліс, ззаду коротка гусінь); міцність мотору найчастіше 22-45 кін. сил, швидкість руху від 15 до 50 км./год. Це є головний засіб автотранспорту і за допомогою тягарових авт зараз в багатьох арміях провадиться так. зв. **моторизація війська**, тобто перехід на мо-

торовий тяг. Вигоди моторового тягу можна бачити з наступного порівняння:

	кінний харч. обоз сучасн. піхотн. дівізії потдебуе	автотранспорт потребуе
Людей	400	94
Коней	500	—
Возів	280	47 (3 т)
Швидкість руху у годину	3-4 км.	20-25 км.
Добовий перехід	20-25 км.	80-100 км.
Глибина кол льони	6 км.	1½ км.

б) **Трактори**, тобто моторові вози для буксирного транспортування воєнного матеріалу (гармат, зарядових скринок і т. ін.); вони бувають на гусеневім і колеснім ході; міцність мотору і конструкція дуже різнородні; швидкість руху до 40-50 км./год., тягнуть до 15 тон. Трактори, як і тягарові авта, є одним з важливих засобів для моторизації війська.

в) **Легкі авта**, вагою найчастіше 500-1500 кгр.; міцність мотору 24-60 кін. сил. Швидкість руху 60-100 км./год.; потребують твердих шляхів.

г) **Мотоциклі**, міцність мотору 3-12 кін. сил, швидкість руху до 80-90 км./год.; потребують добрих шляхів.

д) **Автобуси** ріжних зразків і призначення (санітарні, для перевозу піхоти, коней і т. ің.); швидкість руху найчастіше 40 км./год.

Значіння автотранспорту виявилось вже підчас світової війни. — Французи почали війну з 180 воєнними автами, а наприкінці її вони мали 92.000 машин. Одиницею автотранспорту була секція — 20 тягарових авт; чотири секції склали групу; пять груп — велику групу, при якій була ще й польова майстерня; крім того французи мали автопарки при кожній армії, — центральний і для обслуги запілля.

Авто-служба при війську, особливо у воєннім часі, вимагає добрих шляхів; отже необхідно є організація команд, завданням яких є догляд за шляхами й утримання їх в доброму стані. Без того автотранспорт є нічим. У Французів наприкінці війни службу на шляхах виконувало майже 80.000 людей.

ТАКТИЧНЕ ВЖИВАННЯ ВІЙСЬКОВОГО СПОЛУЧЕННЯ

Залізничні частини при армії будуть найчастіше в малій кількості й через це вживати їх треба дуже обережно — лише там, де без їх послуг обійтися неможливо.

Командир експлоатаційного куріня є завжди начальником лінії, яка обслуговує ту чи іншу військову частину. Вразі проникнення армії вперед, працю по відновленню нових ліній виконує будівничий курінь. Після закінчення цієї праці, нову лінію передається до розпорядження експлоатаційного куріня, а стару лінію, яка залишається в запіллі, передається на експлоатацію державно-залізничним установам. Вразі відходу армії, командир експлоатаційного куріня — вживає відповідних заходів для евакуації залізниці й для її знищення. Наказ про знищення дається старшим військовим начальникам того бойового відтинку, де знаходиться залізниця.

Приклади: Підчас світової війни французькі залізничні війська проклали за чотири роки 9000 км. залізниць. Швидкість будовання нових ліній була приблизно 1-1½ м. у добу. Великі спорудження потребували ще більшого часу. Так, міст у Ляверсін (лінія Пнриж-Мобеж), висаджений у воздух німцями, був відбудований за один місяць (довжина ушкодженої частини мосту була 67 м.). З того можна бачити, що будівля залізниць не постриває за наступом армій, отже це ще більше підкреслює необхідність автотранспорту.

Москалі після відходу німців від Висли в жовтні 1914. р. (гл. вище) відновили ушкоджені лінії на протязі трьох тижнів, помимо цілковитого зруйнування німцями двірців, мостів й ін. споруджень. Було відновлено 400 км. залізниці й збудовано 107 тимчасових мостів. Москалі взагалі мали дуже добре зорганізовану службу залізничних частин.

Автотранспортні частини. — Найбільше важливою службою автотранспортних частин є вживання їх для пересування війська вразі негайної потреби дати відсіч ворогові на якомусь відтинку бойового поля, або з метою утворити стратегічне перегрупування. В такому випадкові автотранспорт є справді могутнім і раптовим засобом, якому не можуть дорівняти інші засоби сполучень. Це нераз було перевірено досвідом останньої війни.

Перед транспортуванням робиться підрахунок потрібного числа машин, провадиться розвідка шляхів, призначаються місця посадки й висадки. Необхідним є вживання заходів для протизвоздушного захисту авто-кольони. Велике значіння для швидкості руху має добра організація дорожньої служби. Наприклад, французи підчас світової війни призначали авто-кольонам спеціальні шляхи, які були заборонені для приватного руху; на перехрестях стояли показчики напряду й т. ін. Віддаль між ешелонами буває 500 м. між автами 10-40 м. Швидкість руху кольон не перевищує 15-20 км./год. Добовий перехід 100-120 км.

Коли кольона рухається в зоні операції, вона мусить бути завжди готовою перейти на бойовий лад. В такому випадкові кольоні додається панцерні засоби боротьби (танки, панцерники, танкетки), летунство, самохідні гармати. Кольона висилає наперед розвідчі відділи: піхота на автах, панцерники, танкетки. Передній відділ кольони в складі панцерників, частини піхоти й саперів йде на 3-4 км. перед головними силами. З боків кольону забезпечується відділами (2-3 чоти танкеток з кожного боку). Головні сили кольони мають впереді штаб з частиною звязку, за ним слідують частини піхоти на автах, проміж якими рухається артилерія й інші технічні частини.

Приклади: — Підчас світової війни автотранспорт найчастіше вживався для швидкого пересування великих частин піхоти й гармат в ті відтинки фронту, які загрожував ворог. Вживання справжніх «моторизованих частин» в сучаснім виді ще не було.

Врятування Вердену в 1916. р. — На початку 1916. р. німці великими силами атакували твердиню Верден. Вони надзвичайно швидко наблизилися до неї й взяли під гарматний обстріл залізниці, які сполучали Верден із запіллям. Одинокую можливість врятувати твердиню давав негайний автотранспорт великих сил з інших відтинків фронту. Це й було зроблено французами. Що дня по шосе Бар-ле-Дук — Верден проходило 6.000 авт з військом, пересічно кожних 14 секунд проходив тут один автомобіль. Всього з 22. лютого до 4. березня французи підвезли до Вердену 132 куріні, 20.700 тон набоїв і 1300 тон іншого воєнного матеріялу. Все це спричинилося до чисельної й моральної переваги французів над німцями. Твердиня була врятована.

Крім транспорту військових частин, автомобільні війська вживають ще: — 1. легких автомобілів й мотоциклів — для обслуги штабів і служби звязку. — 2. Тягарових автомобілів для служби постачання. Особливо корисним є вживання тягарових автомобілів для постачання в тих районах, де маються добрі шляхи (при злих шляхах служба постачання кінським тягом є більш певною). Найчастіше автотягу вживається для транспортування матеріялів від кінцевого залізничного двірця до близчого запілля бойового полу. Вживання автотранспорту в зоні дійсного гарматнього вогню ворога треба уникати, бо веде до зайвих страт в дорогім автомобільнім матеріялі.

Війська звязку

Значіння звязку й його засоби. — Звязок є одним з важливіших засобів для керування військом і безпосередньо від нього залежить вся діяльність військової організації. Без добре налагодженого й певно працюючого звязку є абсолютно неможливим ані керування військовими одиницями, ані співпраця окремих родів зброї й зєднань. Відсутність або непевна праця звязку спричиняється до шкідливих наслідків, що не раз мало місце в часі світової війни. Напр., російська армія Самсонова в Східній Пруссії загинула в 1914. р. головним чином через недбале ставлення до служби звязку. Досвід світової війни і мав наслідком збільшення повсюду уваги до звязку й відокремлення його в фахово-самостійну службу.

Головні вимоги, які ставляться службі звязку, є: — 1. швидкість улаштування звязку, — 2. певна й безперестанна його праця, — 3. гнучкість організації, тобто можливість швидко продовжувати звязок в різних напрямках, поспішати за військом вразі його наступу й легко зніматися підчас відходу і т. ін.

Засоби розподіляються на **технічні і живі**.

Технічні засоби: — 1. **Телефон.** Корисною якістю телефона є те, що він дозволяє скорість звичайної розмови. Хиби, необхідність дротяної лінії, яка легко ушкоджується; можливість перехоплення розмови. Телефон є найбільш розповсюдженим засобом звязку від штабу дивізії до полку й нижче. Дозволяє вести розмови на 15-20 км. (польовий зразок), і навіть, на 50 км. (звичайний зразок). Швидкість наведення лінії — 4 км. у годину.

2. **Земляний телеграф або телефон.** Дозволяє тримати звязок на короткі віддалення (до 4 км.) без дроту, прямо через землю. Але цей засіб звязку перешкаджає праці дротового телефону й дає змогу дуже легко перехоплювати розмову. У Франції широко вживається підчас світової війни й взагалі рахується добрим засобом для звязку в наступнім бою.

3. **Телеграф.** Корисні якості: велика доскональність праці, залишення документальних наслідків (телеграм), можливість швидкої передачі одночасно на дві сторони (модерні зразки телеграфічних апаратів, як Бодо, Сіменс і ін.). **Негативні** якості: необхідність дротяної лінії, складність монтажу приладів, можливість перехоплення телеграм. Модерні зразки телеграфічних приладів працюють дуже швидко, передаючи до 270-300 букв у хвилину (німецький прилад Сімен-

са, американський «Телетайп» і ін.). Телеграф є головним засобом зв'язку вищих військових з'єднань: від штабу дивізії й вище.

4. Радіотелеграф- і телефон. Головною вигодою цього засобу зв'язку є його легкість, носність, можливість уживання при всяких обставинах (не потрібує дротяної лінії). Радіо дозволяє сполучитись, навіть, вразі повного оточення ворогом. Міцні радіо-станції працюють на віддалення до 20 тис. км. Радіотелефон дозволяє сполучення голосом. Підчас світової війни в травні 1918. р. американський полковник Кульвер керував через радіотелефон цілою воздушною ескадрою. Хибою радіосполучення є можливість перехоплення депеш і розмов, що вимагає вживання шифру або коду; через це передача відомостей через радіо бере багато часу (практично не більше 10 слів на хвилину). Так само хибою цього засобу зв'язку є його непевність: ворог може перешкоджати радіосполученню, коли він має більш міцні радіостанції.

Хиби радіо перешкоджують широкому вживанню цього засобу сполучення і в деяких арміях (наприклад в большевицькій) статутами забороняється передавати через радіо якінебудь оперативні розпорядження за винятком випадків повного оточення ворогом.

В інших арміях радіо вживається більш широко; особливо корисним є радіозв'язок у відділах літаків, танків, бойових суден і т. ін.

5. Світляні засоби. Це є зв'язок за допомогою геліографічних приладів, прожекторів і більш звичайних засобів, як ліхтарів, ракет, семафорних прапорців. Всі ці засоби дозволяють передавати короткі відомости азбукою Морзе або умовним кодом. Вживається в війську, як допомоговий засіб зв'язку.

6. Механічні засоби: ровер, мотоцикль, автомобіль і літак. Дають можливість особистого зв'язку начальника з військами, а також надсилання автентичних документів (наказів, донесень і т. ін.). Швидкість зв'язку: ровером 10 км. у год., мотоциклем й автомобілем до — 60-90 км. у год., літаком до 300 км. у год. Вживання механічних засобів залежить від шляхів (крім літака), погоди й часу.

Живі засоби: — 1. **Зв'язок через людей.** Його вживається в бойовій зоні або між сусідніми частинами на короткі віддалення. Між сусідніми штабами вживається також обмін старшинами для зв'язку. — 2. **Кінний зв'язок.** — Вживається на більшій віддалення, найчастіше в формі польової (летучої) пошти. Пошта уявляє з себе низку стійок, встановлених на віддалення 6-8 км. одна від другої. Іноді польова пошта влаштовується за допомогою механічних засобів зв'язку (мотоцикль, автомобіль і ін.). В такому разі віддалення одної стійки від другої буває більшим (30-100 км) і служба зв'язку значно при-

скорюється. — 3. **Зв'язок через поштових голубів.** Поштовий голуб летить зі швидкістю до 80-100 км. у годину; у добу може перелетіти на 300-400 км. Депеші пишуться на тонкім папері, вкладаються у маленьку алюмінієву цівку, яка прив'язується до голуба. Голуб повертає лише до того голубника, з якого його взято, отже зв'язок за допомогою голубів має обмежене значіння; mimo того зв'язок цей дуже допомагає в разі сильного вогню, коли стає неможливим вживання інших засобів зв'язку (наприклад в 1916. р. під Верденом). Через це всі армії в складі частин зв'язку мають також й польові поштові голубники. — 4. **Зв'язок за допомогою собак.** — Собаки, вивчені для несення служби зв'язку, досить добре виконують її на віддалення до 5 км.; швидкість бігу — 1 км. у 3-5 хвилинах. Особливо корисним є вживання собак в мент сильного вогню, коли зв'язок через людей стає непевним. Цього способу зв'язку вживається головним чином в низчих підрозділах війська.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЧАСТИН ЗВ'ЯЗКУ

Через велике значіння зв'язку в умовах сучасного бою, зв'язкові частини мусять бути органічною потребою всіх підрозділів війська, починаючи від найдрібніших, як сотня, або батарея. Найчастіше піша та кінна сотні, як батарея, мають зв'язковий рій (засоби: телефон, світляне наряддя, люде, собаки). Так само піший курінь має рій зв'язку. (засоби: телефон, ровери, кінний зв'язок, собаки). Артилерійський полк має збільшені засоби зв'язку, особливо телефонічного. Піша та кінна дівізії мають сотні зв'язку (засоби: телефон, радіотелеграф, польова пошта, в деяких арміях ще зв'язкові літаки). Корпус має курінь зв'язку (засоби: телеграф і телефон, радіостанція, зв'язкові літаки, мотоцикли й автомобілі, польова пошта).

Більші підрозділи (армії, групи армій) мають окремі полки, або куріні зв'язку, окремі радіо-куріні й зв'язкові літаки. Голубник поштових голубів що найменш мусить бути при кожній армії.

Для керівництва службою зв'язку в кожному підрозділі війська, починаючи від сотні, або куріня, мусить бути начальник зв'язку. Він є відповідальним за певність і безпереривність зв'язкової служби. В дрібних підрозділах (сотня, курінь) начальник зв'язку підлягає безпосередньо коменданту частини, а в більших — начальникові штабу.

ТАКТИЧНЕ ВЖИВАННЯ ВІЙСЬКА Й ЗАСОБІВ ЗВ'ЯЗКУ

Головні підстави при організації зв'язку є наступні:

1. На всіх важливих напрямках зв'язок мусить бути подвійним: технічних засобів необхідно вживати одночасно з живими. — 2. Зв'яз-

зок необхідно підтримується всіма військовими одиницями без особливого на те наказу: а) від вищого штабу до нижчого, — б) від артилерії до піхоти або кінноти, — в) до одного з сусідів. В німецькій армії наприклад, обов'язковим є зв'язок із сусідом праворуч, в большевицькій — ліворуч. — 3. Змагання до руху повинно бути у всіх частин зв'язку; однак частина із засобів зв'язку мусить завжди залишатися невикористаною, в запасі. — 4. Надійність є більш важливою, ніж швидкість улаштування зв'язку. — 5. На головному шляху наступу при улаштуванні зв'язку мусить бути предбачений характер сполучень (головно телеграфу).

7. Підчас похідного маршу, зв'язкові засоби менших підрозділів війська (полків і нижче) мусять залишатися невикористаними; улаштування зв'язку в колонії є обов'язком дивізійних засобів зв'язку; полкові й низчі зв'язкові частини починають свою працю лише після зіткнення з ворогом і розпочаття бою. — 7. При короткочасних бойових акціях (переслідування, відхід і т. ін.) треба використовувати засоби зв'язку дуже обережно (особливо дотові засоби). В разі довгочасного бою треба влаштувати постійний дотовий зв'язок.

Організація зв'язку в умовах рухомої й позиційної війни має цілком інші відмінності. В разі позиційної війни, коли керівництво має в совоємому розпорядженню досить часу і коли командні точки мають сталий характер, зв'язок може бути улаштований поволі, планомірно, відповідно всім тактичним і технічним вимогам. В разі рухомої війни треба передусім дбати про те, щоб зв'язок був улаштований швидко, щоб він всюди поспішав за військовими частинами.

Підчас походу в предбаченні **наступного або зустрічного бою**, начальник зв'язку дивізії мусить дбати про швидке улаштування сполучень одночасно з розташуванням колонії в бойовий лад; друга частина в чолі головних сил. При зав'язуванні бою начальник зв'язку негайно відчиняє центральну станцію штабу дивізії; від неї тягнуться дотові сполучення до командної точки начальника дивізії, до начальника дивізійної артилерії (праворуч або ліворуч). До того часу, коли телефонове сполучення не буде влаштоване, зв'язок підтримується бездротними засобами. З пересуванням полків вперед за ними тягнеться телефонний дріт; так само посовується вперед і командна точка начальника дивізії. Великий рух вперед може ставити необхідним відчинення нової центральної станції дивізії; одночасно частина ліній в запіллю здійснюється; залишається лише лінія, яка сполучає дивізію зі штабом корпусу.

В разі **позиційної війни** завдання начальника зв'язку дивізії значно

полегчується, бо він має можливість використати раніш улаштовані лінії сполучення і мало коли він є обмежений часом.

Недбале ставлення до служби зв'язку спричиняється до катастрофи. — В серпні 1914. р. в Східній Присії вели операції дві російські армії: Самсонова і Рененкампа. Штаб армії Самсонова користувався для зв'язку постійними телеграфними лініями, до яких прилучались корпусні телеграфні станції. Це не дозволяло мати безпосереднього зв'язку штаба армії з корпусами і викликало затримання в сполученні. Ген. Самсонов через це мусів 13. вересня перейти з польовим штабом ближче до корпусів в м. Надрау. Пізніше підчас переходу німців до наступу це спричинилося до перериву — зв'язку ген. Самсонова з штабом фронту. Штаб армії Рененкампа вживав для сполучення з корпусами радіо-зв'язок. Радіо-телеграми не шифрувалися і через це зміст їх став відомим німецькому керуванню.

Німецька армія ген. Гінденбурга, розпочавши наступ проти Самсонова, знала напевно, що армія Рененкампа буде стояти на місці. Через це німці залишили проти цієї армії лише кінноту, а всіми силами вдарили на армію Самсонова. Одержати допомоги із запілля Самсонов не міг через брак зв'язку. Наслідком було оточення армії Самсонова німцями й цілковита її поразка. Ген. Самсонов скінчив життя самогубством, його штаб в більшості попав у полон до німців. Наказ по Півн.-Західн. російському фронті ч. 38. - 1914 р. підтверджує, що головною причиною цього розгрому був брак зв'язку.

ВЖИВАННЯ ЗАСОБІВ ЗВ'ЯЗКУ ДЛЯ РОЗВІДКИ Й МАСКУВАННЯ НАМІРІВ

Випадок з перехопленням радіо-телеграми армії Рененкампа навів німців на думку розпочати регулярну працю стеження за радіо-сполученнями ворога. Були винайдені так зв. «радіо-пеленгаторні прилади», які дозволяли установлювати місця розташування ворожих радіо-станцій і пересування їх. В той спосіб з'ясовувалося пересування ворожих командних точок і великих військових одиниць. Крім того, німці, а з ними й інші воюючі держави, розробили доскональний спосіб перехоплення радіо-телеграм ворога й розшифрування їх. Все це дало в руки розвідки багато цінного матеріалу.

Одночасно був винайдений спосіб підслухування ворожих телефонних розмов в передовій лінії. Це теж допомагало з'ясовувати наміри й розташування сил ворога.

Пізніше службу зв'язку вживалося також для заховання власних намірів і спантеличення ворога. Так, в 1918. р. коло Chemin des

Даме німецькі радіо-станції, розвинувши велику працю, зробили на французів вражіння присутності тут великої кількості військ. Французьке командування перетягло сюди свої резерви, а в той час німці розпочали велику операцію в районі Arras.

ДОПОМОГОВІ ЧАСТИНИ

До цих частин відносяться формування для різного роду служби й праці в запіллі дієвої армії. Це є передусім **робітничі, етапові й запасові** частини.

Робітничі частини формуються підчас війни для виконання різного роду будівель в запіллі армії, головним чином підчас позиційної війни. Найчастіше вживається їх для будівлі укріплених позицій, шляхів; для служби на залізничних двірцях, як робітнича сила; для допомоги військам підчас їх праці в запіллю (улаштування звязку, автомобільного транспорту і т. ін.). Робітничі частини організуються в окремі куріні й сотні, які виконують свою працю завжди під доглядом фахівців.

Етапові частини. Призначення — забезпечення порядку й безпечности по шляхах, які сполучують дієву армію із запіллям. В сучасних умовах, коли завжди є можливий напад на сполучення ворожого летунства й моторизованих відділів, служба цих частин набірає великого значіння.

Служба виконується в той спосіб, що кожний военний шлях розподіляється на етапи й кожний етап на підлеглому йому відтинку шляху. Залогою етапу найчастіше є етапова сотня, яка має організацію механічних засобів руху (мотоциклі, іноді авт). Кілька етапових сотень зеднюється у етаповий курінь, командант якого є начальником етапового відділу. Кілька етапових відділів підлягають начальнику воєнного шляху.

Можна думати, що в майбутніх війнах, коли будуть широко вживати моторизованого війська, загроза з його боку запіллю значно збільшиться і це потребує забезпечення етапових частин більш дійсними бойовими засобами, як польові гармати, панцерники, поодинокі літаки.

Запасові частини. Їх призначення — підготовля поповнень для дієвої армії. Кожний рід зброї і кожна окрема дієва частина мусить мати свою запасову частину. Бажаним є, щоб кожна запасова частина мала своє власне джерело доповнення (певну територіяльну округу). Запасові частини організуються подібно до частин дієвих —

в сотні, батареї, куріні, полки і т. ін. Поповнення висилаються до дієвих частин в формі похідних сотень, або команд.

В И С Н О В К И

1. Підставою сучасної організації технічних та допомогових військ є: а) велика спеціалізація фахів служби і б) принцип розподілу праці.

2. Число фахів значно збільшилося після світової війни, воно має нахил все ще збільшуватися.

3. Служба технічних та допомогових частин набірає все більшого значіння в звязку з поширенням механізації й моторизації армії.

4. Особливо велике значіння має служба частин авто-транспорту і частин звязку.

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Ш и л ь д б а х: Тактика войск специального назначения и вспомогательных частей. Изд. 3-о. ГИЗ. Москва. 1930.
  2. Служба связи в Германской армии во время войны. Шмидта. Журнал «Война и Мир», № 4. Берлинъ. 1922.
  3. Instruction provisoire du 26. mai 1923 sur l'organisation et le fonctionnement de la liaison et de transmissions. Paris. 1924.
  4. Service du génie. Dispositions générales. Ed. Charles Levauzelle. Paris. 1924.
  5. Ausbildungsvorschrift fuer die Kraftfahrtruppe. Teil I. und II. Berlin. 1924.
  6. Brueckenbau. Teil II. Pontonbruecken (статут). Berlin. 1926.
  7. Pioniertechnische Hand- und Lehrbuecher fuer alle Waffen. Band VI. Berlin. 1929.
  9. П о т а п о в: Боевое использование и применение инженерных войск. ГИЗ. МОСКВА. 1928.
-

КІННОТА

Після закінчення світової війни, жадне питання у воєнній літературі не викликало такої гострої полеміки та різнобарвних думок, як оцінка значіння кінноти в модерній війні. Навіть деякі авторитетні дослідники твердили, що взагалі не має рації тримати кінноту, цей дорогий рід зброї, а треба замість неї організувати в меншій кількості кінну піхоту. Себто при сучасних умовинах кіннота не зможе виконувати своє завдання в кінних ладах, холодною зброєю, але швидко пересуватимесь на конях а битися буде, як звичайна піхота. З другого боку захищався погляд, що кіннота не дала рішучих виявів своєї діяльності лише за відсутністю талановитих вождів, бо, мовляв, історія кінноти є історією її начальників.

Одначе аналіз засад воєнної штуки та величезного досвіду світової, польсько-більшевицької війни та громадянської боротьби, на решті стричинилися до вироблення певної доктрини, усунення пристрастей і нині маже у всіх арміях існує аналогічна оцінка значіння кінноти в модерній війні.

ЕВОЛЮЦІЯ КІННОТИ

Для ліпшого усвідомлення тієї ролі, яку покладається на кінноту, треба хоч в загальних рисах зупинитись на її еволюції, після чого будуть добре зрозумілими організація, озброєння, тактика та взаємовідношення кінноти з іншими родами зброї. В другій половині XIX ст. кіннота починає переживати кризу, бо в боях набірає все більшого значіння огнепальна зброя, а через це значно збільшується відпірна сила піхоти. Тому здавалося, кіннота, цей найбільш яскравий носій ідеї рішучого удару холодною зброєю, мусіла певним чином застосуватись до цього явища. Але на жаль цього не сталося, хоч найбільш прозорливі військові дослідники, беручи на розвагу висліди російсько-японської й англо-бурської війн, підносили думку про необхідність узгляднити огневу доктрину, як при організації, так і при

її боєвих чинах. Одначе у всіх арміях спосіб ділання кінноти в статутах характеризувався так:

«Швидко дати рішучі наслідки може лише кінна атака. Вона для кінноти є головним засобом акції. Спішений бій кіннота може переводити, коли несприятливі обставини або місцевість утруднюють осягнення мети в кінних ладах».

Тому хоч навчання кінноти переводилось також в піших ладах, однак йому з одного боку не надавалось належної уваги, з другого в ньому брали участь дрібні частини, чота, сотня, дівізіон і дуже рідко полк. Головний же натиск робився на те, щоб найліпше підготувати кінноту до вміння битися холодною зброєю і до тогож в великих об'єднаннях. Взагалі перед світовою війною кіннота не узгляднявала належним робом вогневої тактики і не мала досить огнепальної зброї для виконання цих завдань, що на неї покладалися. Дещо ліпше була озброєна німецька кіннота й до неї приділювалося відділи піхоти — «стрільці або наколесники». Відемні наслідки які принесла світова війна не були передбачені генеральними штабами, але з розпочатком боєвих операцій одразуж виявилися і кіннота за свою науку мусіла заплатити кровю, а вище кермування іноді досить поважними утрудненнями і навіть поразками.

Як відомо головними рисами кінноти є її велика рухливість, здібність до маневру та значні можливости швидко використати різні несподіванки, що часто-густо трапляються на війні. Тому то на кінноту і покладалися завдання: а) розвідка, — б) прикриття розгортання та скупчення частин, — в) і нарешті активна та відповідальна участь в боях. Для того, щоб виконати завдання по переведенню розвідки та прикриття операції, спочаткуж війни великі об'єднання кінноти, дівізії та корпусу, мусіли змагатись, щоб перемогти ворожу кінноту у двобою, і відігнавши її, віднайти головну ворожу силу. Так майже у всіх арміях працювалось на початку війни. Крім того, як сказано, кіннота мусіла спіратися головно на удар холодною зброєю. Застосовуючись до цих обставин, кіннота поділялась на військову та армейську або стратегічну. Перша обслуговувала піхотні дівізії та полки, друга скупчена в корпусі по дві-чотири в кожному, була зброєю в руках вищого керування. Отже до цього останнього завдання і велась у мирний час підготовка кінноти. Тому, що кінний двобій завжди швидкоотривалий, то і стратегічна кіннота всі свої складові одиниці тримала в маневровому звязку, щоб всею своєю силою атакувати ворожу кінноту й її знищити. Найбільше захоплювались акціями стратегічної кінноти москалі а почасти австрійці та французи. На початку війни в російській армії навіть першолінійні піхотні ді-

візії в їхній офензиві у Сх. Пруссії не мали своєї дивізійної та корпусної кіннот, а на цю роль призначались козацькі полки другої та третьої черги, що наспівали дещо пізніше. Таким чином армії Рененкампа й Самсонова розпочали бої проти німецької армії, в якій до кожної дивізії піхоти було приділено по одному полку першорядної кінноти. Наслідки тих боїв добре відомі.

Отже боева дійсність та властивости тоехнічно-вогневої зброї заскочили кінноту й вище керування й вони мусли на боевому досвіді міняти свої погляди та набувати відповідних тактичних форм.

Так напр. в серпні 1914. р. другий німецьки кінний корпус фон дер Марвіца одержав наказ просунутись на північ від Намір на фронт — Антверпен, Брусель, Шарль-ле-Руа та виявити розташування бельгійської армії а також довідатися де вивантажуються англійці й чи наспівають французи в допомогу. Корпус Марвіца складався з трьох дивізій кінноти та трьох курінів піхотних стрільців. Бельгійці, скупчувалися в районі Антверпен, Лувен, Намір, прикриваючись річкою Геттою. На лівому крилі в районі м. Гелен оперувала бельгійська кінна дивізія ген. Девітта з гарматним дивізіоном та сотнею наколесників. Вона прикрила ліве крило бельгійської армії. Марвіц вирішив двома дивізіями кінноти та двома курінями піших стрільців продертись через ріку Гетту до міста Гелен і прямувати далі на Захід. Вичікуючи напад значно численнішої німецької кінноти ген. Девітт надзвичайно влучно зорганізував огневу оборону району Гелен, беручи під обстріл переправи на р. Гетті. Головній дивізії німців пощастило переправитись через ріку Гетту й вона в кінних ладах начала атакувати спішені частини бельгійської кінноти. Її атаки, а також і головної бригади 2-ї дивізії, яка наспіла їй з допомогою не мали жадних успіхів. Всі сім атак німецької кінноти, від сотні до полка і бригади включно, заламались і німці понесли величезні втрати. Загинуло та попало до полону більш 1200 людей і 1800 коней. (Бельгійців було всего 3 тис.). Лише підвечер німці вирішили повести пляновий наступ у спішених ладах при підтримці скупченого гарматнього вогню кінних батерій і їм пощастило відсунути бельгійську кінноту дещо на Захід. Але було запізно. Ген. Девітт виграв час, бо йому в допомогу наспіла бригада піхоти й німці були змушені повернути на другий беріг ріки.

З цього прикладу добре видно, що німці не узглядили значіння вогневої тактики, а намагались в кінних атаках зломати ворожий опір. Навпаки, слабші числом бельгійці, чудово використали свої вогневі засоби, кріси, скоростріли, гармати та зміцнення місцевостей, тому виграли справу. Цю науку прийняли німці й в дальшому майже не допускались на такі помилки.

Взагалі треба зазначити, що за весь час світової війни не дивлючись на те, що в ній взяла участь величезна кількість кінноти, 60 дивізій стратегічних та 60 дивізій військових, майже нігде не відбулось кінного двобою між значними частинами, за виїмком одного випадку, коли X. кінна дивізія російської армії у м. Волковце-Ярославці здобалась з 4 австрійською дивізією і виключно в кінних ладах перемогла останню. Але дослідники та свідки цих боїв запевняють, що ця боева зустріч відбулася лише тому, що вона була зовсім несподіваною для обох сторін.

В дальшому. тягу війни кіннота поволі засвоїла вогневу тактику та будучи зміцненою різними технічними приладами й огнестрільною зброєю, виконувала поважну роль і успішно спричинялася до боєвих операцій своєї армії. Однак рішучих впливів на її вислід вона на Заході в Європі не мала. На Заході війна прибрала скоро суто окопний характер, фронти стабілізувались, у вигляді твердинь і кіннота вже не мала змоги проявити свою діяльність. Французи частину з неї перерганізували в легку піхоту, частина ж перебувала в резерві. Аж до 1918. р. на цьому фронті кіннота не брала участі в боєвих операціях. Про її можливості французи і навіть німці трохи призабули й не використовували кінноту, коли розпочались в 1918. р. рішучі бої за прориви фронтів, які стали набирати маневрового характеру. Ані Людендорф, ані Фош у своїх офензивах не уживали кіннотної маси.

Зовсім інакше було на Сході. Там довше тривала маневрова війна, фронти не були так міцні, і часто-густо вороги проривали їх і починилась маневрова війна. Так підчас офензиви під Горлицями в 1915. р., підчас офензиви Брусілова, кіннота відіграла поважну роль і значно допомагала своїй армії.

Треба зазначити, що далеко більшу роль відіграла кіннота на другорядних фронтах, як Палестина, Балкан, Румунія і т. д. Там кіннота іноді була рішучим чинником і неуспіх ворога повертала в катастрофу. Пригадаймо лише розгром сербами австрійської армії в серпні 1914. р. Він був значно уможливлений енергичною акцією кінноти надто так званої незалежної кінної дивізії, вона своєю рухливістю наспівала швидко в загроженні австрійцями відтинки й давала змогу підійти піхоті. В дальшому, коли австрійців нарешті було відкинуто, вона своїм безупинним переслідуванням нанесла значні втрати й спричинилась до панічного настрою. Війська втікали не даючи навіть жадної відсічі.

Висновки: 1. Отже, кіннота майже всіх європейських армій не була в належний спосіб підготовлена до участі в модерній війні. Вона не мала ні досить вогнестрільної зброї, ні відповідного знання та вміння

користатися вогневою тактикою. — 2. Керування кіннотою з боку вищих чинників часто-густо не відповідало її властивостям, а тому не було додатних наслідків. — 3. З бігом часу кіннота ліпше озброїлась і застосувалась до нових умов війни, та переводила корисну працю. — 4. двобій кінних мас майже нігде не відбувався, але кіннота часто-густо атакувала в кінних ладах і піхоту й гармати. Першуж лише при її безладі та в часі відворотів. — 5. Сама форма боєвих співділянь майже завжди складається з комбінацій огневої боротьби спішених частин та гармат і маневру порівнюючи невеликих частин в кінних ладах. — 6. Назагал виявилось, що кінноти в дуже багатьох випадках не вистарчало для тих завдань, які на неї покладається. Це пояснюють тою обставиною, що кінноту використовували для другорядних цілей, без потреби її переводили в ріжні місця й не берегли для рішучих ударів.

Озброєння та допомогіві засоби кінноти

Озброєння сучасної кінноти складається з трьох елементів: холодної та огнепальної зброї й ріжних технічно-допомогівих засобів.

Вже в 1923. р. французька та німецька кіннота наново переорганізувались й одержали нові статuti, які узгляднюють досвід війни й аналіз його військовим авторитетом.

Для кінного ладу шабля та піка, остання хоч ~~уваж~~ із себе грізний та зручний засіб для бою, але при несприятливих ~~умовинах~~ місцевости вона дещо заваждає рухові, тому нею озброєна кіннота ~~лише~~ першого ряду. Крім того для спішеного бою користується ~~багнетом~~ на рушниці.

Ручні гранати, осколкові, воздушні та запальні. Рушниця для стріляння гранатами. Віддаль 85-190 м. При траєкторії в 45 степ. цими гранатами легко бити по закритих цілях, ушкоджувати скоростріли та інше. Рушниця для кидання гранат є добрий засіб для підготовки атак в спішених ладах, коли гармата не може вже стріляти ізза близької віддалі обох ворожих сторін. Гранати перевозяться в полкових возах, або вючними звірятами. Ними користуються чоти та відділи.

Більш сильним вогневим засобом є рушниця-скоростріл або легкий скоростріл. Скорість 50- 120 стрілів на хвилину. Вага дозволює його одному чоловікові переносити в часи бою. Рушницю-скоростріл можна перевозити також на сидлі. Тому, що цівка при безперивному стрілянні псується, а також і влучність її досить обмежена, вогонь ліпше переводити чергами 7-8 стрілів. Найбільш влучні попадання до

600 м. Від 600-1200 м. не має великої вартости переводити стріляння. На більшу віддаль, як 1200 м. стріляти у всіх арміях заборонено. Головне призначення цих рушниць обстріляти всі цілі, що перешкоджають просуватись у спішених ладах невеликим частинам, як чотам, відділам і групам.

Важкі скоростріли уявляють із себе могутній вогневий засіб для більших частин. Скорість стрілу 250-400 на хвилину (можливо до 500), добра чинність вогню і на великих віддальах. Скоростріли перевозяться на повозках, одначе одна людина може переносити скоростріл на раменах на невелику віддаль. Властивости скоростріла — влучність обстрілу, можливости легко міняти напрям стріляння, комбінувати скупчення вогню, підтримувати сильний вогонь для захисту сусідних частин, та переводити його понад своїми частинами, і наносити шкоду навіть по закритим ціллям. Нарешті продовжувати барабанний вогонь батарей. Важкі скоростріли є доброю зброєю для боротьби з піхотою а також із кіннотою; крім того їх вживається для обстрілу панцерників панцерними кулями. Скорострільні батареї є добрим засобом для обстрілу ворожих летунів до 1000 м. висоти.

Два скоростріли складають відділ, два відділи чоту, дві чоти сотню (8-12 скорострілів). Сотня перевубає в розпорядженні команди полку, який може при потребі розподіляти скоростріли по своїм окремим сотням та чотам, а також і скупчувати весь вогонь сотні для виконання важливих завдань, як напр. підтримка атаки, забезпечення крил й ін.

Автоскоростріли або панцирні машинами. Кожна панцирна машина є озброєна одним-двома скорострілами і одною 37 мм. пушкою. Її обслуговує чотири чоловіка. Найбільша скорість руху до 45 км. на годину, середня 20-25 км., запас бензини на 200 км. Панцирні машини звичайно вживаються на шосах або по добрих шляхах, трапляються випадки, коли можливо їх пересувати по ціліні, по рівному та твердому ґрунті. Ці машини можуть рухатися і заднім ходом. Для стріляння з гармати треба спочатку зупинитися, одначе можливо стріляти із скорострілів і підчас руху, але на малі віддалі. Дві-три машини складають чоту, першу боеву одиницю, чоти-сотню. Розподілювати чоту не варто. Машини в боевих ладах мусять часто міняти своє розташування, щоб уникнути поразки від обстрілу гарматами. Після закінчення бою машини необхідно скупчити на укритій місцевості. Панцирні машини підсилюють розвідчі частини, допомагають кінноті змагатися за місцеві обекти, боронити дефіле, надто вони спричиняються до успіху кінноти при переслідуванню і т. д.

Кінна гармата. Найбільш важною огневою зброєю для більших

з'єднань кінноти (полк, бригада та дівізія) є її артилерія. Кінна артилерія мусить бути: — 1. досить могутньою, як по кількості так і по калібрам (пушка, гавбиця), щоб дати кінноті спроможність продертися через полосу ворожих відділів, часто-густо досить численних та добре осмотрених технікою та інженірною підготовкою. — 2. Вона не сміє загубити своєї рухливості, щоб не ушкоджувати маневрову здібність кінноти. Зрозуміла річ, що ця вимога має домінуюче значіння. — 3. З причин небезпеки для кінноти воздушного нападу, як на поході, так і в боях, коли кіннота рухається в кінних ладах, набирає поважного значіння організація власної зенітної гарматної воздушної протиоборони. — Кожна частина починаючи від полку повинна мати свою гармату, а для бригади й дівізії треба організувати більші об'єднання для скупчення сильного вогню.

Найбільше забезпечена різноманітними гарматними засобами є німецька кіннота. Їй приділено полкові, бригадні й дівізійні гармати. — Пушка, гавбиця, далеконосна пушка і зенітні батерії.

ІНШІ РОДИ ЗБРОЇ ТА ДОПОМОГОВІ ЧАСТИНИ

Летунство. Боеве летунство є значно небезпечнішим для піхоти, як для кінноти. Остання краще та ліпше може маскуватися та пристосовуватися до місцевостей. Для кінноти це важче перевести в бою, в кінних ладах та на поході, а для коноводів в спішеному ладі. Крім того, треба зазначити, що при воздушних нападах нервуються не лише люде але й коні, останні часто-густо попадають в паніку і це спричиняється до дезорганізації. Для виконання різних завдань кіннота потребує для своїх акцій власного летунства, яке мусить її попереджати про появу ворожих летунів, також боронити її від них. Для цього булоб доцільним на кожную кінну дівізію додати принаймні три сотні летунів, одну сотню розвідчиків, одну гарматних стежників і одну бойців. Німці вчисляють до складу дівізії сотню розвідчиків і гарматчиків-стежників та 12-24 літаки. Французи вирішують цю справу дещо інакше. Вони будуть додавати летунство кінним дівізіям лише при потребі з армейської резерви.

Піхотні стрільці. Нині майже в кожній армії додається до кінних дівізій стрільців наколесників, або їх перевозять механічним тягом. Німці додають до кінної дівізії два куріні (фусбаталіони), один на роверах, другий пересовується на грузовиках. При першому 12 панцирних машин зі скорострілами і дві з мінометами. Французи додають курінь наколесників «групу циклістів» при 24 рушницях-скорострілах і 6 великих скорострільів. Крім того, у французькій армії, як

показав досвід світової війни й останніх маневрів, до кінних відділів: додають і більші об'єднання піхотних стрільців, в залежності від обставин. Їх перевозиться на грузових автах.

Танки. Танки можуть дуже корисно спричинитися до операції кінноти, надаючи їй відповідну рішучість чинів. Німці додають до кінної дивізії сотню легких танків (16-20), французи плянують додавати при потребі теж сотню танків (20) або у важливих випадках і навіть курінь, який складатиметься з трьох сотень.

До кінноти приділюється хемічну частину, кінно-сапери та різьнородні засоби звязку й транспорту.

Організація кінноти

Основною одиницею кінноти є сотня, яка має від 150 бойців (у французькій армії), до 185-190 (у німців). Сотня поділяється на чотири чоти, чоти на відділи, останні на групи. При сотні рушниці-скоростріли, рушниці для стріляння гранатами. Вогнева сила сотні рівняється двом третинам піхотної сотні.

Полк складається із чотирьох сотень, при ньому скорострільна сотня (8-12 важких скорострілів) та одна батарея (2-4 легких гармат). Вогнева сила полку рівняється 3/4 піхотного куріня.

Бригада, — два полки кінноти, з скорострілами та гарматами, як у французькій, так і у німецькій арміях. Кінна дивізія складається з трьох бригад, себто шістьох полків. До неї додається дивізіон або полк гармат і всі допомогіві частини. Для прикладу подамо повний склад кінної німецької дивізії з її частинами: — 1. штаб, — 2. відділ звязку (телефон, телеграф, радіо-телеграф і т. д.). — 3. Три кінних бригади по 2 полки (полк — 4 сотні, 12 скорострілів, 2-4 гармати, і відділ звязку), група панцирних авт. — 5. Три групи важких скорострілів, по 12 в кожній групі, — 6. курінь нақолесників (при 12 автоскорострілах, 2 автотометах), — 7. Один курінь стрільців (три сотні), — гарматний полк: — а) кінногарматна група з трьох батарей по чотири гармати, — б) тракторна група з 8-10 цм. гавбиць із 2-4 пушок (100 мм.). — 9. Група зенітних гармат 8-12, — 10. Відділ кінних піонірів, — 11. дві летунські сотні, розвідчих і гарматних (12-24). — 12. Санітарна група, — 13. Ветеринарна група, — 14. Обоз кінний і автомобільний. — Разом: 12. тис. люд., 9500 коней.

Як бачимо, вогнева та технічна сила такої кінної дивізії велика. Вона має до своєї розпорядимости майже всі роди зброї. Тепер стануть зрозумілими роля та завдання, які покладається на модерну кін-

ноту. Вона має змогу їх здійснити а також має досить засобів для самостійного виконання важливих завдань.

Французька кінна дівізія є теж досить сильна й моторизована, однак вона всеж дещо слабша за німецьку. Ні гавбичних ні далекострільних гармат вона не має. Також зенітна батарея додається до дівізії при потребі, але не входить в її організаційний склад.

Отже засада німців бути завжди сильнішими вогнево-технічними засобами за свого правдоподібного ворога лишається характерною для них, хоч вони і зазначають у своїй літературі — нам мораль а французам техніка.

Тактика кінноти

Щоб ліпше з'ясувати різні фази діяльності кінноти, треба зазнайомитися з статутами французької та німецької армій, які нам дадуть уяву про їхню кінну доктрину.

Французький статут. — II. частина, § 201 каже: — «... можуть бути випадки, коли користуючись несподіванкою своєї появи, частини полку атакують в кінному ладі. Однаково важливо сполучити кінну атаку з вогневою акцією, розташовуючи її засоби для супроводження, флянкування, та підтримки тих частин, що кинулись в кінну атаку.» — § 202. На випадок несподіваного виявлення ворожої кінноти на зручній віддалі для кінної атаки, необхідно заатакувати її, негаючи часу. Повзявши це рішення, командир полку коротко зазначає тим частинам, що зможуть взяти участь в бою, ціль їхнього ділання. Пустивши їх в атаку він намагається дати їй охоплююче положення.

Лади. — Боевий устрій у всіх випадках мусить бути найпростішим. Після цього командир організує вогневий ешелон: а) скоростріли, які поступали з' головною сотнею, скеровує по можливости на одну із флянків, з метою підтримати атаку кінних частин, прикрити флянки, та використати успіх і дати їм піддержку на випадок відвороту. Сотні, що поступають іззаду та решта скорострілів, можуть бути спішені для вогневої підтримки кінної атаки, або щоб прийняти на себе ті частини, які пішли в рух. В деяких випадках командир полку залишає кінну резерву. При вище зазначеній ситуації, звичайно неможливо узгіднити акції кінної гармати з кінною атакою. Якщо гарматна частина має змогу чинити, вона обовязково мусить взяти участь в бою за власного почину. В деяких випадках командир полку може вжити маневру з метою нарядити кінні ворожі частини на організований ним

вогневий фронт. — § 232. — Сотня, якщо їй трапиться сприятливий випадок зблизька для атаки ворога холодною зброєю, якого заскочено несподіванкою, або він перебуває в стадії деморалізації й не може вогнем своєї піхоти дати відсіч, в такому разі можна чекати від своїх сміливих акцій великих наслідків. Успіх базується на швидкості чину. Командир сотні кидає свої передні частини в атаку, з того ладу, в якому вони перебувають, вониж, у свою чергу, щоб зменшити свої втрати, розгортаються, або збільшують між собою віддаль, тому часто-густо вони змушені будуть до послідовних атак, одна буде йти вслід за другою. Одначе завжди треба мати твердий намір, щоб перемогти ворога. Бувають іноді корисні випадки затримати в розпорядженні командира сотні одну, або декілька рушниць-скорострільів, для уможливлення переслідувати вогнем ворога, або щоб прикрити скупчення своєї частини після атаки. Такимже чином, сотня ділає і проти заскоченої несподіванкою гармати та обозів. — § 243. — Командир чоти, що входить в склад сотні, яка пішла в атаку, розгортає свою частину та прожогом летить до обраної цілі, атакуючи її з найбільшою швидкістю. Командир чоти, який переводить окрему акцію, також при сприятливих умовах для нападу холодною зброєю, негайно це вирішує, розгортає чоту і йде в атаку. Перемігши ворога, командир чоти збирає своїх людей, якщо можливо скрито і продовжує виконувати своє завдання.

Німецький статут: — § 164. (стор. 194-198, 203) каже: «Істота кінного бою полягає в зеднанню руху на коні з вогневим діланням спішеного ладу. Останний може бути сполучений з кінними атаками. — § 194. — Не дивлячись на всі поліпшення вогнепальної зброї, окремі сотні, а також і менші за них частини можуть досягнути рішучого успіху кінною атакою проти приголомшеного або морально ослабленого ворога. Почин командира полку мусить винайти такі умови. Тому необхідно вимагати, щоб сотня була в спроможности з кожного ладу й в усякому напрямкові рушити в збиту, зеднану атаку. — § 195. — Засадничою умовою успіху атаки, є та обставина, щоб ворог не міг скупчити сильного вогню по частині, яка веде атаку. — § 197. — Ділання атаки зростає, як пощастить захопити ворога в менті, коли він розгортається, або при ударі в його флянку. — § 201. — На піхоту, спішену кінноту й артилерію застосовується простіші форми атаки. Для зменшення страт вживають лади в одну лаву із чотами, які ешеленіровані. — § 202. — При атаці проти гармати частина сотні повинна бути напрямлена на передки (проци), якщо вони знаходяться близько гармат. При атаці на спішену кінноту слід вповні змагати, щоб захопити коні. — § 203. — Рішаюче значіння має підтримка атаки во-

гнем. Обидва засоби боевої акції повинні один одного доповняти. Тому особлива увага повинна бути на таке розташування частин, що ведуть вогнєвий бій, щоб вони мали змогу і весь час в повній мірі піддержувати атаку».

Як бачимо з цих коротких витягів, хоч обидва статuti й мають ріжницю у формі викладу, але вони побудовані на аналогічних керуючих думках та ідеях а саме: — 1. нині кінні атаки не є вже окремими самостійними частинами чинного кінного бою, лише його епізодом в рямках загального для цілої частини вогневого бою. — 2. Вони можливі при несподіванці і будуть головним робом переводитися сотнею або чотами. — 3. Кінні атаки полками, бригадами та дівізіями правдоподібно траплятимуться дуже рідко (як виняток), але кінна атака полку може складатися з низки окремих кінних атак сотень і менших об'єднань. — 4. Одначе не дивлячись на обмежену ролю кінних атак, статuti вимагають і рішуче підкреслюють необхідність бути завжди на поготові, з повною відвагою використати кожний сприятливий випадок удару на ворога. — 5. Цікаво підкреслити, що статuti не дають жадних обовязкових шаблєнів для кінних атак, вони лише вимагають щоб найскорже використати положення для негайного чину, не турбуючись про найліпші форми кінної атаки. — 6. Крім того, дуже важливим є вимога від начальників навіть найменших частин відповідного почину в боях та добре застосуватися як до атак холодною зброєю, так само до вогневого бою в спішених ладах. Тому кіннотчик мусить бути і добрим стрільцем і умілим їздцем. — 7. Взагалі, як дуже стисло зазначає німецький статут, вся тактика модерної кінноти є співділання акції на коні й вогневого чину в спішених ладах. Одначе вона полягає в умілому координуванню та розподілі їх відносно обставин.

Роль та завдання кінноти в модерній війні

Прикриття. На початку війни на кінноту покладається відповідальне завдання прикрити мобілізацію розгортання та скупчення озброєних сил. Це набірає першорядного значіння, бож нині для того, щоб перевести мобілізацію держави та зорганізувати міліонові армії, потрібно певного часу. Тому, що кіннота майже завжди в мирний час є готовою до боевих чинів, вона перша й мусить висунутись наперед, в призначені для цього, згідно плану війни, райони. Її підсилюють на важливих напрямках технічно-вогневими засобами з армейською резервою, а також і кадровими частинами піхоти з армії прикриття. Перший обовязок кінноти не перепустити за цю смугу

ворожих кіннотчиків, щоб позбавити їх змоги переводити розвідку та затримати їх рух на власний терен. Також правдоподібно кінноті необхідно буде змагатися і проти спеціальних збірних відділів, які будуть складатися з танків, панцирних авт, легких відділів піхоти, що намагатимуться продертися на ворожий терен, з метою зруйнувати в певному районі підготовчу працю до переведення війни.

Для цієї мети призначається армейська або стратегічна кіннота, а до неї призначається частини військової кінноти (дівізійна та корпусна) від близьких військових об'єднань. Кіннота буде спиратися на смугу завчасно зміцнену та приправлену для оборони. Для стеження за ворогом кіннота висуває наперед у важливих напрямках свої розвідчі відділи.

Рейд. Можуть бути випадки, коли та сторона, що має досить кінноти, зорганізує окремих кінний корпус, долучить до нього значну кількість технічно-машинних засобів і поставить йому завдання разом з повітряною ескадрою або самостійно, зробити рейд на ворожу країну, щоб зруйнувати важливі господарсько-військові центри та внести дезорганізацію в розгортання армії свого ворога. Такий рейд при успіху може спричинитися до добрих наслідків й полегчить операції армії. Однак при організації рейдів треба дуже добре обмірковувати та зважити всі можливості, які стоять перед цим рейдом, бо на випадок неуспіху кіннота одразу ж може понести значні втрати, стане обезсиленою й пізніше коли розгорнуться рішучі бої, не буде в стані добре співділати в складі озброєних сил.

Назагал треба зазначити, що й в дальшому тягові війни, в її маневровій період, кіннота часто-густо буде виконувати роль прикриття, за якою буде розгортатися, перегруповуватися та зближатися або переводити відворот піхота. Прикладів такого роду трапилося дуже багато під час світової війни. Треба зазначити, що роль прикриття кіннота буде відігравати не лише розташуватися на певній границі, а й маневруючи та змінюючи своє розташування. Влучними акціями кіннота може затримати навіть дуже великі ворожі сили, бо вони, хоч не хоч, мусять зупинитися, розгортатися для бою, та переводити його, щоб відкинути кінноту зі своїх шляхів наступу. Це спричиниться до виграння часу так дорогого в період підготовки та переведення операцій.

Приклад: 26. IX. 1914. р. кінний корпус ген. Новикова, що складався з 5 і пів кінних та козацьких дівізій, одержав наказ розвідати німецько-австрійські сили, що наступали через Ченстохову-Бонгін на середню Вислу, та затримати їх рух, щоб дати змогу перейти російським корпусам зза Сяну на Вислу в район Сандомір-Івангород.

На цю операцію потребувалось біля тижня. Ген. Новіков влучними маневрами та боями в спішених ладах своєї кінноти примушував три корпуси німців та два австрійців просуватися наперед дуже обережно, розгортатися для цілого ряду боїв, якими його затримувала російська кіннота. Так продержався його корпус 12 днів і час було виграно. Наслідком цього австо-німецький наступ на Вислу спричинився до їх неспіху.

РОЗВІДКА

Кіннота є один з важливіших органів розвідки, як для вищого кермування, так для піхотних об'єднань (корпус, дивізія, полк). Нині для цієї мети кіннота придбала могутнього спільника — летунство (див. «Летунство» стор. 44-48). З одного боку ця обставина значно облекшила її працю, з другого умови модерної війни вимагають від кінноти переведення розвідки нових форм та відповідного застосування.

Дивізія кінноти звичайно розгортається для розвідки на 40-50 км. фронту в трьох — одному переході від армії. Для розвідки на головніших напрямках скеровується кінні відділи різної сили від 1-3 сотень, підсилені технічно-вогневими засобами; вони від себе вже посилають розїзди, старшинські або підстаршинські на 12-15 км. Сила розїзду залежить від важливості завдання та тих перешкод, які він мусить перебороти для своєї праці. (звено, відділ, чота, півсотня і в окремих випадках навіть сотня). По шляху скеровується замість розїздів автоскоростріли з наколесниками і декілька кіннотчиків для звязку. Німці поділяють розїзди на шість категорій, згідно їх завданням: — 1. для стеження за ворогом, — 2. забезпечення від несподіваного нападу (застави та ін.), — 3. бойові, — 4. для звязку, — 5. для розвідки місцевостей, — 6. для руйнування важливіших об'єктів (шляхи, мости та ін.).

Розвідчі відділи при потребі поспішають в допомогу розїздам, щоб скинути зі шляху частини ворога, які перешкоджають їм просуватися вперед. За відділами прямують на важніших напрямках передові частини, за ними головна сила. Наколи і відділи не всіли перемогти опір ворожих частин, тоді їх підсилюється передовими частинами. Отже, як бачимо, для переведення розвідки в багатьох випадках кіннота мусить добувати її бойовими чинами; однак треба завжди пам'ятати, що бій є лише необхідним засобом а не метою, й тому, коли є можливим, треба уникати бою, а набувати відомости лише наглядом зручних напрямків, використовуючи місцевість.

Коли вороги починають зближатися, то стратегічна або армейська

кіннота поволі відходить на крила або в резерву керування, її функції перед фронтом перебірає на себе військова розвідка. Значну участь в розвідці бере летунство, що перше обслідує райони поза ворожим фронтом, а також переводить розвідку і при інших фазах бойового ділання. Летунство інформує про вислід своєї діяльності кінноту і вона вже більше докладно переводить розвідку і безперервно тримає стик з ворогом. Крім того кіннота стремить захопити полонених, що є дуже важливим, бо іноді полонені можуть негайно відкрити очі командуванню на цілий плян ворожої акції. Прикладів до цього траплялося дуже багато за часів світової війни. Отже розвідча діяльність кінноти характеризується такими головнішими рисами: — влучним наглядом і бойовими акціями, щоб скинути всі перешкоди на своїх шляхах, а тому і розподіл сил та їхнє взаємоділання набірає першорядного значіння. Назагал співділання кінноти й летунства та їх постійний звязок, дають повноту інформації для штабів.

НАСТУПНИЙ ТА ЗУСТРІЧНИЙ БІЙ

В наступних операціях та зустрічних боях, на кінноту, крім розвідки, покладається завдання пильнувати та боронити небезпечне крило або погрожувати й ділати на флянки та запілля ворога, допомагаючи піхоті перемогти його. Взагалі кіннота це рухлива маневрова група в руках начальника, яку можна швидко та влучно скеровувати в бажаному напрямкові.

Якщо ворог почне свій відворот, тоді для кінноти відкривається широке поле ділання в цей період вона повинна напружувати всі свої сили, щоб неуспіх ворога повернути в катастрофу. Треба запам'ятати, що сучасний бій вимагає також від переможця величезного напруження та страт і лише повне використання перемоги в часі ворожого відвороту може дати рішучі висліди. Тому треба ворога не лише примусити до відвороту; а обовязково погромити, оточивши його, а принаймні безупинним переслідуванням спричинитися до повної його дезорганізованости.

Вогнево-технічні засоби дають для цього повну змогу. Ген. Брусілов зазначає, що йому довелося в 1914. р. значно погромити австрійську гонведну дівізію, але через декілька днів вона знова віджила і так траплялося три-чотири рази підряд.

Ця затримка при відвороті переводиться задною сторожею, та окремими відділами, що розташувались на широких фронтах перехресними вогнями дають відсіч наступу, а поза ними головні сили відриваються від ворога та підготовляються до нової акції. Отже по-

трібно продертися через вогневу завісу або оббігти вогневі точки та огнища ворожого опору. Переселювання є дуже важким, тому то кіннота зі всюю рішучістю, не жалуючи ні сил ні крові мусить спричинитися до погрому ворога. Енергійному переслідуванню завжди надавалося першорядне значіння, бо як казав слушно ген. Суворов — «не дорубаний ліс, невидно відростає». Англійський маршал Гег зазначає: «так можливо, що бої виграють інші роди зброї, але лише єдина кіннота складає таке положення, при якому є варто виграти бій». Англійці йдуть ще далі, вони у своїх статутах просто зазначають, що кіннота є зброя для переслідування ворога, а тому треба уникати передчасної її витрати і вживання її на другорядних завданнях.

Велику допомогу кінноті при переслідуванні дає летунство. Воно дезорганізує вороже запілля, своїми штурмовими нападами вносить безладдя в похідні рухи і тим полегчує завдання тиснути з фронту та оббігати з крил. Дуже корисним засобом переслідування є напярмити кінноту рівнобіжними шляхами відвороту ворога, щоб вона попереджувала його, захоплюючи на його задах узлові пункти.

В часі переслідування для кінноти трапляється багато сприятливих випадків і тут кожний від начальника більших озброєнь до команданта сотні, чоти і навіть відділу включно може знайти корисні цілі для своєї діяльності.

Взагалі за часів світової війни було дуже багато успішних випадків влучного переслідування, а ще більш траплялося можливостей до цього, яких не використано з різних причин, за відсутністю в критичну хвилину кінноти, помилками керування і т. ін.

ОБОРОННИЙ БІЙ

Знову й при обороні припадає на кінноту важлива, але тяжка роля. В часи самого бою вона пильнує крила; на випадок прориву фронту її першу скеровується, щоб затримати наступ ворога і дати змогу піхотним протинаступом направити небезпечну ситуацію. Нарешті коли військо починає відворот, тоді кіннота, як той щит, заслоное свої головні сили. Вона поруч із задною сторожею утворює вогневий фронт спішеними частинами та технічними засобами. Рештою сил вона маневрує, щоб стримати навалу ворога. Головна акція кінноти при відвороті, затримати ворожу кінноту, щоб вона не вдерлася на крило, або в запілля армії. В цій відповідальній ролі від кінноти вимагається умілих чинів, великої жертвенности та героїзму. Вона мусить рятувати ситуацію. Світова війна дає багато додатних прикладів акції кінноти при відвороті.

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ОГНЕВОГО БОЮ КІННОТИ

Хоч модерна кіннота має досить огнево-технічних засобів, однак вона є слабшою за сучасну піхоту. Тому і спішений бій кінноти має свої відмінності. Методи бою анльогічні з піхотою, себто необхідність опертися й широко використати скоростріли та гармати, як для наступного так і оборонного бою. Однак: — 1. самий бій розвивається швидше, як піхотний. — 2. дуже рідко трапляється, коли сторони зближуються до удару на багнети. — 3. Кіннота спішеними частинами займає більш широкі фронти й меншу глибину, як піхота. — 4. Кіннота завжди користуючись своєю рухливістю буде старатися перенести бій в інші умови і шукати слабших відтінків ворога. — 5. Взагалі кіннота маневрує і своїм вогнем, а не лише кінними ладами.

ПОХІДНІ РУХИ

Умови модерної війни та небезпечні для кінноти впливи ворожого летунства спричиняються до належної організації рухів, як для пересування на значних віддалях, так і при наближенні до нього. Засобами для переведення похідних рухів та маневрів є: — 1. переведення при змосі в ночі або і в день по закритій місцевості, — 2. розподіл сил на походи на ширших фронтах, використовуючи рівнобіжні шляхи для бригад, іноді полків. Крім того, при відсутності зручних шляхів ешелонування і в глибину, себто рух на певній віддалі окремих частин. Така організація походу дає і свободу маневрування та можливості на важнішому напрямові швидко скупчити більшість своїх сил і зменшує небезпеку ворожого летунства.

Звичайно на походи вживається кольони двійками, трійками, по чотири й по шість. Кінний полк в кольоні трійками з батареєю та обозом першого ряду розтягається на просторі двох кілометрів, а коли він пересовується з охороною то на три з половиною кілометрів. Кінна дивізія має глибину похідної кольони 18-19 км. при умові, що стрільці та панцирники йдуть іншим шляхом. Для розгорнення цілої дивізії на височині передньої сторожі, потрібно більш як 2 год. Природно, що кольони по чотири й по шість зменшують довжину, але це не завжди можна перевести ізза місцевих умов.

При походах на зближення, коли кіннота наражується на гарматний вогонь ворога, використовується всі рівнобіжні шляхи і рух цілою. Перед самим боєм, вживається різні бойові лади, дрібні кольони, розвинути лави та ін. Звичайно є дуже бажаним, коли цьому сприяють умови місцевості, наблизитися до ворога в кінних ладах, од-

наче це траплялося незавжди і кіннота часто-густо мусить наближуватися і в спішених ладах.

При розподілі сил на поході до батарей, обов'язково, додається кінна частина, що йде між ними. Крім того, треба додавати для охорони батарей від летунства, а також забезпечення їх від нападу чоти або навіть сотні скорострілів. Для забезпечення свого руху, значні кінні частини висилають передові або задні сторожі. Призначення всіх охороняючих частин, дати змогу головним силам розгорнутися до бою. До охороняючих частин додається ще органи стеження за летунством і хемічної розвідки.

Кіннота 1919-1920 р.р.

Кіннота в цей період часто-густо мала великі успіхи і спричинялася деколи до вирішення цілих боїв. З'явилось ніби багато талановитих і здібних вождів, як Буденний, Врангель, на брак яких нарікалося за часи світової війни. Здавалося знову відкривався золотий вік кінноти і досвід світової війни треба було переглядати. Однак причини піднесення ролі кінноти лежали зовсім не в здібностях начальників, а в зміні умов самої боротьби: — 1. величезні простори і порівнююче невелика кількість військ. Відсутність фронтової лучби і вільні крила для ударів. — 2. **Нестійність і слабкість піхотних відділів.** — 3. Брак, а деколи відсутність, як напр. в Українській Армії, вогнеприпасу і технічних засобів, — 4. Небезпека нападів іззаду і нервовість бойців, завдяки погрози різних повстанчих відділів та місцевого населення.

Всі ті причини надто сприяли операціям кінноти і її рішучим успіхам. Тому то цей досвід свідчить лише про те, що в умовах горожанської та колоніальної війни й в майбутньому кіннота підсилена до тогож летунством мусить відіграти поважну, якщо не рішачу роллю. Цю обставину треба брати під увагу і навіть при боротьбі між сучасними державами світа, бо нині соціальні здвиги та протилежності класово-партійні більш загострені, як за часів світової війни, а тому можна сподіватися, що боротьба народів може скінчитися революцією й горожанською війною. На цю обставину дуже розраховують большевики і до цього всебічно приготовляються.

Л И Т Е Р А Т У Р А :

Réglement de la Cavalerie. Emploi de la cavalerie. 1923.

Istruction Provisoire sur le service en Campagne. 1930.

Annuaire militaire, 1929-1930. Société des Nations.

The Cavalry Journal 1921, Elbert-Furmon., XIV. N° 54.

The Role Played by the Serbian in the World War, by Captain Gordon, Cavalerie Journal, Juli-October 1920.

Ausbildungs-Vorschrift fuer die Kavalerie (A. V. K.). 1923.

Generalleutnant u. Inspector der Kavalerie M. v. Posen: Die deutsche Kavalerie 1914 in Belgien und Frankreich.

Die deutsche Kavalerie 1915 in Lithauen und Kurland.

General von Seckt: Militaer - Wochenblatt, N° 6, 1927.

Oberst von Weitershausen: Kavalerie Division im Zukunftskriege. Militaer-Wochenblatt N°N° 23, 25, 26, — 1932.

Попов П.: Конница иностранных армий. Москва-Ленинград. 1927.

Гатовский: Конница, кн. I-IV. Изд. г-с М. Л. 1927.

Простосинский: Польская и французская конница в уставахъ. — М. Гвизд. 1926.